

Csapóné Horváth Andrea¹ – Csapó Enikő²¹ Széchenyi István Egyetem ACSJ Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar² ELTE PPK

Egyetemi hallgatók tanulmányi célú migrációja

A felsőoktatási intézmények stratégiájának fókuszában világvizonylatban a nemzetköziesítés és ehhez kapcsolódóan a nemzetközi hallgatói mobilitás áll. Jelen tanulmány ezt a témát vizsgálja globális szinten, illetve magyarországi viszonylatban, és ad átfogó képet az aktuális tendenciákról, kitérve a tanulmányi célú migrációt befolyásoló tényezőkre, a mobilitással kapcsolatos hallgatói motivációkra, továbbá a tanulmányok során fellépő nehézségekre.

Bevezetés

Napjaink modern társadalmában egyre fontosabbá válik a személyes karrierépítés éppúgy, mint a munkaerőpiacon betöltött kedvező pozíció megszerzése. Ennek megfelelően a felsőoktatási intézmények prioritásként kezelik a munkaerőpiaci versenyképességhez szükséges kompetenciák elsajátításának biztosítását hallgatóik számára. Ennek lényeges eleme a tanulmányi célú migráció, amely világszerte egyre nagyobb jelentőséggel bír. A felsőoktatás nemzetközivé válása felgyorsult, ami magával hozza az egyetemi angol nyelvű programok gyors bővülését is; folyamatosan nő a hazájukon kívül angol nyelven tanuló fiatalok száma. Az UNESCO Statisztikai Intézete adatai alapján 2021-ben majd' 6,4 millió nemzetközi hallgató tanult világszerte, szemben a 2000-ben mért 2 millióval (UIS, 2023). A külföldi tanulmányok során szerzett tapasztalatokat, új ismereteket a hallgatók kamatoztatni tudják további egyetemi pályájukon, valamint jövőbeni tevékenységeik során a munka világában. Egy külföldi felsőoktatási intézményben eltöltött képzés lehetővé teszi a személyes szakmai kapcsolatok bővítését is, ami nélkülözhetetlen többek között a szakmai látókör szélesítéséhez.

Dolgozatunkban a tanulmányi célú migráció folyamatát vizsgáljuk globális szinten, illetve magyarországi viszonylatban. Átfogó képet kívánunk adni a jelen tendenciáiról, a nemzetköziesítés felsőoktatásban betöltött szerepéről, valamint az erősödő globalizáció felsőoktatásra gyakorolt hatásairól. Vajon mik azok a motívumok, amelyek meghatározó szerepet játszanak abban, hogy a hallgatók hazájukon kívül akarják megszerezni diplomájukat? Jelen tanulmány célja, hogy választ adjon erre a kérdésre, miközben kitér a hallgatók által preferált tudományterületekre is.

A hallgatói mobilitás esetében meg kell különböztetnünk a részképzésre (kreditmobilitás), illetve a teljes képzésre érkező hallgatókat (diplomamobilitás). Dolgozatunk célcsoportja azok a hallgatók, akik tanulmányaikat teljes egészében egy külföldi egyetemen végzik. Nem vizsgáljuk a nemzetközi együttműködések, csereprogramok (Erasmus, Erasmus +, Ceepus, Erasmus Pro vagy a legújabb magyarországi támogatási

forma, a Pannónia program) keretén belül létrejövő rövid periódusú külföldi tartózkodásokat.

Szekunder kutatást végeztünk: a hozzáférhető legfrissebb statisztikák, statisztikai adatbázisok, továbbá magyar, illetve angol nyelvű tanulmányok nyújtottak lehetőséget a téma szisztematikus tanulmányozására és elemzésére.

A jelen tendenciái

Az egyetemi hallgatók mozgása a nemzetközi térben napjainkra egyre elterjedtebb jelenséggé vált. A mobilitási programokban részt vevő fiatalok aránya a huszadik század közepe óta folyamatosan emelkedik: míg 1950-ben 107 589 diák tanult külföldön, addig az ezredfordulót követő első évtized végére ez a szám hozzávetőlegesen elérte a 2,6 millió főt. További becslések szerint a világ egyetemein tanulók száma 2025-re eléri a 250 millió főt; ebből a külföldi állampolgárságú hallgatókra vonatkozóan 8 milliós növekedésre lehet számítani (OECD, 2017).

A nemzetközi felsőoktatási színteret számos tényező alakítja: ilyenek a társadalmi és gazdasági változások, demográfiai tényezők, geopolitikai folyamatok vagy akár a 2016-ban bekövetkezett Brexit az Egyesült Királyságban. A 21. század elején Észak-Amerika vált a nemzetközi hallgatói mobilitás központjává, megelőzve ezzel Európát. Emellett az ázsiai országok – többek között Japán, Kína, Dél-Korea, Hongkong, Szingapúr – is jelentős változáson mentek át a felsőoktatás terén a 20. század végére; mind a hallgatószámokban, mind a kutatási produktumokat illetően egyre nagyobb előretörés figyelhető meg esetükben (Tózsér és Péterfi, 2020). Miközben a főbb nyugati országok (pl. Németország, Franciaország) továbbra is népszerű desztinációknak számítanak a hallgatók körében, addig egyre több fejlődő ország igyekszik célponttá válni a növekvő nemzetközi hallgatóság számára.

Jelen írás elsősorban a közelmúlt és a jelen folyamatait kívánja feltárni, amikor is új jelenségekkel, tendenciákkal kell számolni. Ezek egyike, hogy Kína egyre jobban előretör a kimenő hallgatói mobilitást illetően, ugyanis a magas munkanélküliség a fiatalok körében 2024-ben növelni fogja a külföldi tanulmányok iránti keresletet. A világ országaiban egyre nagyobb az igény a világszínvonalú oktatás iránt, és a nemzetközi oktatásnak folyamatosan nő az értéke a globális munkaerőpiacon. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy a felsőoktatási intézmények értékrendjében világszerte prioritásként jelenik meg a nemzetköziesítés. Az egyetemek nemzetközi versenyképességük és sok esetben túlélésük érdekében kiemelten kezelik ezt a témát.

Kijelenthető, hogy a felsőoktatás nemzetköziesedése a felsőoktatás-politika egyik legfontosabb stratégiai területe, amely kulcsfontosságú szerepet játszik az élet számos területén a gazdaságtól kezdődően a politikán át az oktatásig. Filep és Lukács (2021. 37.) szerint „a nemzetköziesítés folyamata a globális láthatóság megteremtésének eszköze”. Knight úgy véli, hogy bár az intézmények különbözőképpen értelmezik és célozzák meg a nemzetközivé válást, ez mégis a tevékenységek, politikák, szolgáltatások olyan körét jelenti, „amelyek nemzetközi és interkulturális dimenziót integrálnak az intézmény oktatási, kutatási és szolgáltatási funkcióiba” (Knight, 1994. 1.).

A stratégiai partnerség, valamint a közös képzési programok kialakítása világszerte jelentősen hozzájárul mind a kifelé irányuló hallgatói mobilitás tendenciáinak erősödéséhez, mind a befelé irányuló (belső) mobilitást erősítő intézményfejlesztéshez. A közös képzési programok által az adott ország felsőoktatási intézményei nemzetközi viszonylatban nagyobb népszerűsége, elismertsége tesznek szert a hallgatók körében. Ugyanakkor a nemzetköziesedés folyamata a hallgatói mobilitás mellett a tudományos élet számos területén is megjelenik: többek között az oktatói mobilitásban, a felsőoktatási

rendszerek kölcsönhatásában, a nemzetköziesítési stratégiák vizsgálatában, a versenyelőnyök feltérképezésében, továbbá a nemzeti és szubnacionális/regionális szakpolitikák nemzetköziesedést vizsgáló elemzéseiben (Erdei, 2018). A nemzetköziesedéssel kapcsolatos törekvéseket a magyar egyetemek is kiemelt stratégiai kérdésnek tekintik. Ennek központi eleme a világgazdasági trendekkel összhangban álló „keleti nyitás” gazdaságpolitikája, melynek megfelelően hazánk angol nyelven induló képzéseinek fókuszában elsősorban az ázsiai (főként kínai) hallgatók toborzása áll.

A nemzetköziesítéssel összhangban világszerte növekszik az egyetemi angol nyelvű képzések (ETPs) száma. Míg 2001-ben 725, 2007-ben 2389, addig 2014-ben már 8089 angol nyelvű képzés közül választhatnak a hallgatók Európa egyetemlein (Wächter és Maiworm, 2014). Ez a szám folyamatosan növekvő tendenciát mutat: 2024-ben már 18 988 (British Council, 2024). A British Council jelentése szerint 2024-ben a nem angolszász országokban (az Egyesült Államokon, Kanadán, Ausztrálián és az Egyesült Királyságon, azaz a „Big Four”-on kívül) összesen 40 786 angol nyelvű képzési programot indítottak, ami a 2019-es adatokkal összevetve 48%-os növekedést jelent. A legtöbb képzést az üzleti és menedzsment, mérnöki és technológiai szakok, társadalomtudományok, valamint a természettudományok területén kínálják. Tekintettel a mesterséges intelligencia, a gépi tanulás, illetve a digitális készségek iránti nagyfokú érdeklődésre, nagy valószínűséggel növekedni fognak a számítástechnikához és IT-hez kapcsolódó képzések.

Az angol nyelvű képzések számának emelkedése magával hozza a külföldön tanuló fiatalok számának növekedését is; ez évente átlagosan 5,4%-os emelkedést jelent. Különösen az ázsiai térségben nőtt meg az igény az angol nyelvi kompetenciák fejlesztésére, valamint a nemzetközivé válás és a nemzetközi hallgatói toborzási célok előmozdítására. Kínában 2017-ben 10,5%-kal emelkedett a külföldi beiratkozások száma, de India is bejelentette, hogy 2023-ig 200 000 hallgatót kíván fogadni. Mindez arra utal, hogy az ázsiai országok a nemzetközi hallgatók „küldő” piacáról a „fogadó” piacra állnak át. Hasonlóképpen, a közel-keleti felsőoktatási intézmények is jelentős érdeklődést mutatnak az angol nyelvű képzések iránt, amelyek közül néhány az Egyesült Királyság egyetemeivel való együttműködésben vagy transznacionális oktatási keretek között valósul meg. Európában az angol nyelvű képzések számát tekintve Írország, Németország és Hollandia állnak a vezető helyen (ld. 1. táblázat).

Magyarországon is növekvő tendencia figyelhető meg: 2017-ben 214, 2019-ben 368, 2021-ben 397, 2024-ben viszont már 440 angol nyelvű képzés szerepel az ország kínálatában. Ugyanakkor a British Council Studyportals statisztikai adatai azt sugallják, hogy az európai térségben stagnál az angol nyelvű képzési programok száma, és a '20-as évek végére Ázsia, különösen a kínai régió, megelőzi Európát a kínált képzések teljes számát tekintve. A fenti megállapítást alátámasztják a táblázat adatai is, miszerint Kína megháromszorozta, de Malajzia is több mint kétszeresére emelte 2024-ben angol nyelvű képzéseinek kínálatát. Dánia még 2021-ben úgy döntött, hogy csökkenti felsőoktatási intézményei által kínált angol nyelvű képzési programjainak számát, míg Hollandia 2023-ban tervezte ugyanezt a lépést megtenni. Mindkét országnak az a célja, hogy korlátozza a nemzetközi hallgatók beáramlását. Nyilvánvaló, hogy az országok újraértékeltek nemzetközivé válásuk céljait, és kevésbé a hallgatók vonzására, sokkal inkább a tudományos kiválóság biztosítására helyezik a hangsúlyt. Hasonlóképpen, a négy nagy (*the Big Four*) tanulmányi célország közül három olyan politikát vezetett be, amely globálisan korlátozza a nemzetközi hallgatói mobilitást. Ausztrália a nemzetközi hallgatók összlétszámának korlátozását tűzte ki célul, Kanada regionális korlátozásokat vezetett be, az Egyesült Királyság pedig szigorította vízumszabályozását. Az új kihívások nagy valószínűséggel változásokhoz vezetnek mind a szakpolitikai kereteket, mind az intézményi működést illetően, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a nemzetközi oktatás minőségére,

1. táblázat. Angol nyelvű képzések a „Big Four” országain kívül
(Forrás: British Council 2024-es adatai alapján)

Ország	Angol nyelvű képzések száma	
	2019. január	2024. március
1. Dél-Afrika	1833	2772
2. Írország	2314	2595
3. Németország	1906	2269
4. Kína	750	2296
5. Malajzia	973	2397
6. Hollandia	1946	2104
7. Új-Zéland	1150	2128
8. Törökország	1035	1602
9. Franciaország	1020	1323
10. Spanyolország	1157	1027
11. India	363	1610
12. Olaszország	831	1212
13. Svédország	933	1019
14. Hong Kong	689	1116
15. Lengyelország	515	642
...
31. Magyarország	368	440

fenntarthatóságára és fejlődésére. A potenciális változások ellenére ugyanakkor a világ számos régiójában tovább nő a leendő nemzetközi hallgatók számára felkínált angol nyelvű képzési programok száma, amelyek továbbra is minőségi oktatásra törekszenek (British Council, 2024).

A tanulmányi célú migráció kapcsán jól megfigyelhető az a tendencia, hogy a nemzetközi hallgatók áramlása a globális perifériáról vagy a fejlődő, félperiférikus országokból az iparosodott, fejlett centrumországokba irányul. A nemzetközi tanulmányi mobilitásban 2021-ben világszerte 6 387 488 fő vett részt. A 2. táblázat szemlélteti a TOP 10 küldő és befogadó országot; összehasonlításként a hazai adatok is szerepelnek a táblázatban. Beszédes adat, hogy a résztvevők 16%-a esetében a küldő ország Kína. A fejlődő országokból, mint India vagy akár Vietnám, is egyre több hallgató folytat(ott) tanulmányokat a fejlett gazdag országokban, mint az USA, az Egyesült Királyság vagy

A tanulmányi célú migráció kapcsán jól megfigyelhető az a tendencia, hogy a nemzetközi hallgatók áramlása a globális perifériáról vagy a fejlődő, félperiférikus országokból az iparosodott, fejlett centrumországokba irányul. A nemzetközi tanulmányi mobilitásban 2021-ben világszerte 6 387 488 fő vett részt. A 2. táblázat szemlélteti a TOP 10 küldő és befogadó országot; összehasonlításként a hazai adatok is szerepelnek a táblázatban. Beszédes adat, hogy a résztvevők 16%-a esetében a küldő ország Kína.

akár Németország. Százalékos megoszlásban ez azt jelenti, hogy az összes hallgató 44%-a Ázsiából érkezett (az európaiak aránya a kibocsátást tekintve mindössze 20%), és az összes hallgató 62%-a Európában talált befogadó egyetemre (Ázsiát a diákok mindössze 23%-a választotta). A befogadó országok között Oroszország is meglehetősen sok hallgatót fogadott; ez nagy mértékben magyarázható a szovjet utódállamok diákjainak jelenlétével.

2. táblázat. A legnagyobb küldő és befogadó országok
(Forrás: UNESCO 2021-es adatai alapján)

Küldő ország	Résztvevők (fő)	Befogadó ország	Résztvevők (fő)
Kína	1 021 303	USA	833 204
India	508 174	Egyesült Királyság és Írország	600 589
Vietnám	137 022	Ausztrália	378 439
Németország	126 359	Németország	376 359
Üzbegisztán	109 945	Kanada	312 630
Franciaország	105 790	Oroszország	321 845
USA	102 691	Franciaország	252 856
SzírIA	99 050	Törökország	224 048
Kazahsztán	91 860	Kína	221 653
Korea	90 196	Japán	216 241
...
Magyarország	13 764	Magyarország	37 925

Shields és Edwards (2010) a tanulmányaikat külföldön folytatók számának gyors növekedését a felsőoktatás felértékelődésével magyarázza. A jelenség erősödéséhez nagy mértékben hozzájárult a tudásalapú gazdaság kialakulása, mely szerint a termelés egyre nagyobb tudományos és műszaki szakértelmet követel meg. Ez magával hozza a felsőoktatás globális expanzióját.

A Magyarországon tanuló nemzetközi és a külföldön tanuló magyar hallgatók aránya is folyamatosan növekvő tendenciát mutat. A 2013-ban bevezetett Stipendium Hungaricum keretében Magyarország kormánya átvállalja a támogatott hallgatók képzési önköltségét, ezzel is elősegítve a külföldről érkező hallgatók létszámának növekedését, a magyar felsőoktatás nemzetköziesítését, minőségfejlesztését, és az egyetemek kulturális sokszínűségének növelését. 2024-re Magyarország több mint kilencven állammal kötött megállapodást, amelyek fiataljai pályázhatnak Stipendium Hungaricum ösztöndíjra. A 2023/2024-es tanévhez viszonyítva a 2024/2025-ös tanévben 16%-os növekedés figyelhető meg a pályázók számát tekintve. Ez azt jelenti, hogy a jelenlegi tanévre több mint 66 000 pályázat érkezett: a pályázók 60%-a ázsiai, 36%-a pedig afrikai hallgató. A fennmaradó 4%-ot az európai, dél-amerikai és észak-amerikai nemzetközi hallgatók teszik ki (TKA, 2024). A kormány által kezdeményezett másik bilaterális, viszonyosság nélküli támogatási rendszer, az Ösztöndíjprogram Keresztény Fiataloknak keretében is egyre több külföldi hallgató érkezik hazánkba.

A pozitív változások ellenére ugyanakkor az ország mobilitási szintje alacsonynak értékelhető az OECD-országok körében (Tözsér és Péterfi, 2020).

Globalizáció a felsőoktatásban

A nemzetköziesedés és a felsőoktatási globalizáció két egymással szorosan összefüggő fogalom. A nemzetköziesedés egy folyamat, amely a különböző nemzetek és intézmények közötti kapcsolatrendszer bővülését foglalja magába, amelyet tudatosan tervezni, irányítani kell. A globalizáció pedig Hrubos (2022. 589.) megfogalmazása szerint „széles gazdasági, technológiai és tudományos trend, amely közvetlenül hat a felsőoktatásra is”. A globalizáció értelmében a világ egyetemei jelentős gazdasági, technológiai és tudományos fejlődésen mennek keresztül, melynek fontos részét képezik a nemzetköziesítési politikák és programok. A nemzetköziesítés egy intézmény fejlesztését, a képzés színvonalának emelését sokféleképpen szolgálhatja; ennek egyik módja a nemzetközi hallgatói mobilitás. A nemzetközi felsőoktatási mobilitás a globális civilizáció szerves részét képezi, amely fontos szerepet játszik a közös nemzetközi értékrend formálódásában, a tudományos és racionális gondolkodásmód kialakításában, valamint a kulturális értékek országok közötti megismertetésében egyaránt (Bándy, 2014).

Makroszinten a nemzetközi hallgatói migráció a globalizáció következményének tekinthető (De Wit, 2020; Yang, 2022).

Bár a globalizáció hatásaival kapcsolatos várakozások és tapasztalatok többnyire pozitívak, célszerű kitérni a jelenség bizonyos negatív következményeire is. A hallgatói mobilitás által a nemzetközi hallgatók fontos kulturális értékeket oszthatnak meg egymással, ugyanakkor a mozgás egyirányúsága a befogadó ország értékeivel való azonosulást idézhet elő. Ez a jelenség főként a gazdaságilag fejletlenebb keleti országok esetében figyelhető meg, ahol nagyobb hangsúlyt fektetnek a külföldön végzett tanulmányokra (Hrubos, 2022). Ezen országok esetében negatív hatásként megfigyelhető az „agyelszívás” jelensége is, miszerint tanulmányaik befejezését követően a mobil hallgatók a hazatérés helyett nagy valószínűséggel vállalnak munkát a fogadó országban. Ez a tendencia negatívan befolyásolhatja a fejletlenebb gazdaságú országok jövőképét a szellemi élet területén. Ugyanakkor a negatív hatások ellenére is világviszonylatban a hallgatók jelentős része él az egyetemek által biztosított mobilitási lehetőségekkel. Ez többek között annak köszönhető, hogy a külföldön szerzett szakmai tapasztalat felbecsülhetetlen előnyököt biztosít a mobil hallgatók számára mind a hazai, mind a nemzetközi munkaerőpiaci versenyben (Vaicekauskas és mtsai, 2013).

A nemzetközi hallgatói mobilitást befolyásoló tényezők

A hallgatók tanulmányi mobilitását a szocio-demográfiai háttértől a fogadóintézményekkel kapcsolatos információhiányig számos tényező befolyásolja. Amint arra több kutatás is rávilágít (Kasza, 2010; Knut és Tamara, 2014; Tót, 2005), a tanulmányi célú migráció egyik fő befolyásolási tényezője a viszonylag szűkös pénzügyi keret. Ugyanakkor a hallgatók hajlamosak befektetni a külföldi oktatásba, ha a vélt előnyök meghaladják a külföldi oktatással járó költségeket (Yang, 2022). A finanszírozási nehézségekhez kapcsolódóan a hallgatók mobilitása nagy mértékben függ továbbá a társadalmi-családi háttértől, ebből következően a szülők iskolai végzettségétől. A 2010-ben végzett Diplomás kutatás eredményei kimutatták, hogy azon hallgatók, akiknek szülei felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, nagyobb eséllyel tanulnak külföldön, mint az alacsony iskolázottságú családi háttérrel rendelkező társaik. A magasabb iskolai végzettséggel egyúttal nő a szülők tájékozottsága és nyitottsága a külföldi tanulmányok iránt. Ennek köszönhetően ezek a hallgatók magasabb arányban tartoznak az átlagos vagy az átlagosnál kismértékben magasabb társadalmi státuszú csoportba.

A külföldön folytatott tanulmányoknak magasabb a társadalmi értéke mind a nyelv- ismeret, mind a kulturális tőke megszerzése terén. A hallgatók egy része célként tekint a már meglévő nyelvtudása fejlesztésére, javítására. Egy 2014-es külföldi kutatás szerint az idegennyelv-ismeret és ezáltal a külföldi tanulmányokra való nyitottság eltérő arányban figyelhető meg a nemek között. A hallgatók sztereotípa szerint nők, fehérek, valamint gazdaságilag stabil szülői háttérrel rendelkeznek (Knut és Tamara, 2014). A női hallgatók magasabb aránya mind Magyarországon, mind Európa legtöbb országában megfigyelhető tendencia. Ez többek között az egyes tudományterületek nemek szerinti diverzitásával magyarázható. Az említett 2014-es kutatás eredménye egy érdekes ellentétre világít rá: bár a nyelvtudás és a tanulmányi szint növekedésével nő az önbizalom is a külföldi tanulmányok megkezdéséhez, mégis az alapképzést végző hallgatók mutatnak nagyobb hajlandóságot tanulmányaik külföldön történő elvégzésére, illetve folytatására. A tanulmány kiemeli azt is, hogy azon hallgatók, akik már részt vettek külföldi képzésen, nagyobb eséllyel fognak újra élni ezzel a lehetőséggel.

Végül a nemzetközi mobilitás egyik legjelentősebb akadályát a mobilitási folyamat- hoz kapcsolódó ügyintézés nehézsége képezi. A diplomamobilis nemzetközi hallgatók megérkezve fogadóintézményükbe számos problémával találják szemben magukat, mint például a kurzusokhoz kapcsolódó információk hiánya, de a tanulmányi időszakra vonatkozó egyértelmű ügyrend sem mindig átlátható számukra. Sok esetben nem megfelelő a fogadó felsőoktatási intézmény nyelvi tájképének kialakítása sem, így az nem tudja segíteni őket a tájékozódásban, a szükséges információkhoz jutásban vagy az otthonos- ság érzésének kialakulásában.

A mobilitással kapcsolatos hallgatói motivációk és elvárások

Tokas és munkatársai (2023) meglátásai szerint a motivációk nem mindig gazdasági jel- legűek, hanem inkább személyes, társadalmi, kulturális és pszichológiai tényezők kom- binációi. A nemzetközi hallgatók motivációi az utóbbi évtizedben sokkal összetettebbé váltak (Beine és mtsai, 2014). A továbbiakban számba vesszük a főbb mozgatórugókat, amelyek a hallgatókat arra motiválják, hogy külföldi egyetemen végezzék tanulmányai- kat és szerezzenek diplomát.

Az egyik ilyen lényeges elem, hogy külföldön végzett tanulmányaik során a hallga- tóknak lehetőségük nyílik arra, hogy a globális hallgatói közösség, valamint a nemzet- közi folyamatok résztvevői legyenek. Megszerzett nemzetközi tapasztalataik révén olyan „mobilitási tőkére” tesznek szert, amely nagymértékben hozzájárul személyes és tudományos fejlődésükhöz. A hallgatók árnyaltabb képet kapnak saját motivációjukról és érdeklődési körükről, ezáltal a mobilitási programok jelentősen hozzájárulnak az önmegvalósításhoz, valamint a továbbtanulási irány és a karrierút pontosabb meghatáro- zásához. Megtapasztalhatják a nemzetközi együttműködés fontosságát, továbbá olyan új kompetenciákra tehetnek szert, amelyek a későbbiekben segíthetik szakmai előmenetelü- ket a globális munkaerőpiacon. A külföldi tanulmányok hozzásegíthetik a diákokat olyan interkulturális készségek fejlesztéséhez, mint a jó vezetői és problémamegoldó készség, valamint a hatékony kommunikáció idegen nyelvi környezetben. A külföldön tanulmá- nyokat folytatott hallgatók gyakran több önbizalommal vállalnak munkát multikulturális környezetben, mint hazai tanulmányokat végző társaik.

A külföldi továbbtanulás lényeges motivációs erői közé sorolható a fogadó ország kultúrájának és oktatásának megismerése, amely összefüggésben lehet a diákok jövőbeli karrierelvárásaival, azon belül külföldi letelepedési szándékaival és külföldi munkavál- lalási terveivel. A letelepedés motivációja egyben szorosan összefügg a hallgatók társas, kulturális és munkaerőpiaci elvárásaival (Hetesi és Kéri, 2018).

További lényeges mobilitási meghatározó tényező a származási ország képzési palettája. Vannak ugyanis országok, amelyekben az oktatási lehetőségek erősen korlátozottak, például nincs mérnökképzés vagy akár orvosi tanulmányokat sem lehet folytatni (Beine és mtsai, 2014). Ebben az esetben a hallgató motivációja egyértelmű: kénytelen külföldi egyetemen elsajátítani a tudást. A tanulmányi célú migráció itt humán tőke megszerzésére irányul. Az oktatás minőségében is eltérések vannak az egyes országok között. A hallgatók egy részét az motiválja, hogy olyan országban tanuljon, amelyben magas szintű oktatásban részesül, hogy aztán a legjobb tudással felvértezve térjen vissza származási országába. Az ösztönzi őket, hogy minél jobban tudják kamatoztatni hazájukban a külföldön elsajátított készségeket, megszerzett tudásukat; ebben az esetben „agyelnyezésről” (*brain gain*) beszélhetünk.

A hallgatók növekvő hányada számára fontos kitétel a külföldi egyetem kiválasztásánál annak presztízse, a nemzetközi felsőoktatási intézmények rangsorában elfoglalt helye. Ahhoz, hogy a kiválasztott felsőoktatási intézménybe bekerüljenek, hajlandók akár nagyobb anyagi áldozatot is meghozni.

A nemzetközi hallgatók nemcsak a felsőoktatás jövőbeli megtérülésére összpontosítanak, amikor külföldi egyetemet választanak maguknak, hanem figyelembe veszik azt a környezetet is, amelyben tanulni fognak (Insch és Sun, 2013). A környezeten kívül ugyanígy fontos motivációs tényező az országválasztásnál a kínált ösztöndíj-lehetőségek, illetve a megélhetési költségek várható alakulása. Döntésüknél fontos szempont, hogy ez utóbbiak ne haladják meg a hazai költségeket.

Végül, de nem utolsósorban, sok nemzetközi hallgató számára a legfontosabb motívumok az utazás, a kaland, az izgalom, a felfedezés öröme, külföldi barátságok kialakítása, egy új kultúra megismerése.

Kijelenthető, hogy a hallgatók alapvetően pozitív elvárásokkal kezdik meg külföldi tanulmányaikat. Viszont a fogadó ország kultúrájának, alapvető normáinak tiszteletben tartása, valamint a szabályok betartása rendkívüli alkalmazkodóképességet követel meg a kiutazó hallgatóktól. Amint arra Bell (2016) kutatása is rávilágít, a nemzetközi hallgatók egyaránt kötnek pozitív reményeket, elvárásokat és negatív érzéseket a tanulmányúthoz. Az idegen kultúra megismerése iránti motiváció mellett a diákok többsége a tapasztalatszerzést emelte ki célként, amelyet a világban való tájékozottsággal hoz összefüggésbe. A külföldi tartózkodáshoz fűződő aggodalmak ellenére a hallgatók jellemzően pozitívnak ítélik meg az otthoni környezettől való elszakadást, és pozitív irányú változást remélnék saját, személyes fejlődésükben is. Összességében elmondható, hogy az idegen környezetbe való beilleszkedés nehézségei ellenére a hallgatók többsége pozitív élményként tekint külföldi tanulmányaira (Bell, 2016).

Magyarország szerepe a nemzetközi mobilitásban

A nemzetközi hallgatók száma a magyar felsőoktatásban is növekvő tendenciát mutat. Míg 2015-ben 8,8%, 2020-ban 13,2%, addig 2024-ben már 13,96% volt a külföldi diákok aránya a magyar felsőoktatási rendszerben (FIR OSAP, 2024). A magyar egyetemek nemzetköziesedési folyamatának erősödését jelzi a küldő országok számának folyamatos emelkedése. Ennek megfelelően 2013/14-ben 152, 2016-ban 160, a 2020-as évben pedig már 164 ország diákjai választották Magyarországot célországnak. Berács (2011) a küldő országok mentén három csoportba sorolja a hazánkba érkező külföldi hallgatókat. Az első csoport a szomszédos országok hallgatóit tartja számon, amelynek jelentős hányadát teszik ki a határon túli magyar egyetemi hallgatók. A második csoportba az európai országok szélesebb köre sorolható, végül a harmadik csoportot a más földrészekről érkező hallgatók köre alkotja. Ez utóbbi kategóriából kiemelkednek a nagy

népességszámmal rendelkező országok, mint Kína, Irán és Nigéria. Esetükben azonban a nemzetközi mobilitás a tudástranszfer mellett a nyugati társadalmakhoz történő felzárkózást is biztosítja. A fejlettebb, nagyobb létszámú nemzetközi hallgatóval rendelkező küldő országok közé tartozik többek között az Amerikai Egyesült Államok, Németország, Japán és Dél-Korea. Az Ázsiából, illetve Afrikából érkező nemzetközi hallgatók mobilitását nagymértékben segíti a déli és keleti nyitás politikája értelmében létrehozott, korábban már említett Stipendium Hungaricum állami ösztöndíjrendszer.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2022-ben a legnagyobb küldő országok Németország (3,3 ezer fő), Kína (2,3 ezer fő), Irán (1,9 ezer fő), Románia (1,7 ezer fő), Szerbia (1,4 ezer fő) és Szlovákia (1,2 ezer fő) voltak. A külföldi hallgatók hozzávetőlegesen egyharmada ezen országok valamelyikéből érkezett Magyarországra tanulni (KSH, 2022). Ha összevetjük ezeket az adatokat a KSH legfrissebb, 2024-es adataival, látható, hogy a Németországból érkező hallgatók száma stagnál (3,383 ezer fő), viszont a fentebb felsorolt fő küldő országok hallgatói létszámai emelkedtek: Kína 2,5 ezer fő, Irán 2,2 ezer fő, Szerbia 1,9 ezer fő, Szlovákia 1,7 ezer fő. A legnagyobb létszámnövekedés Románia esetében mutatkozik, a hallgatók száma két év alatt 3 ezer főre emelkedett; nagy valószínűséggel a magyar anyanyelvű hallgatók közül kerül ki ez a többség (KSH, 2024).

A hazánkban tanuló külföldi hallgatók motivációi és egyetemválasztási preferenciái

A külföldi tanulmányút melletti döntést számos pozitív és negatív tényező befolyásolja, melyek hatással vannak a hallgatók ország-, illetve intézményválasztására egyaránt. Böcskei és munkatársai (2019) kérdőíves kutatásuk során Magyarországon tanulmányokat folytató diplomakredites és részképzésben részt vevő nemzetközi hallgatók motivációit vizsgálták. A kutatók választ kerestek arra a kérdésre, hogy a hallgatók miért döntöttek a külföldi tanulmányok mellett. Bár a válaszadók 57,8%-a úgy érezte, hogy nehezebb külföldön megszerezni a diplomát, ennek ellenére mégis a külföldi (magyarországi) továbbtanulást választotta. A hallgatók egyik legfontosabb motivációs tényezőként magát a külföldön szerzett diplomát és annak értékét nevezték meg, amely karrierlehetőségek széles spektrumát teszi számukra elérhetővé. Ennek megfelelően az afrikai, amerikai és ázsiai hallgatók több mint 70%-a tartja kiemelt jelentőségűnek a külföldi diplomát jövőbeli karrierje szempontjából. Ez alól kivételt képeznek az európai egyetemisták, mivel esetükben a hallgatók 35%-a kevésbé tartja meghatározó tényezőnek a külföldi diplomát a későbbi karrier szempontjából. Emellett az is megfigyelhető, hogy a fizetés és a jövőbeli jobb kereseti lehetőség a karrierlehetőségnél gyengébb ösztönző erővel bír a megkérdezett Magyarországon tanuló fiatalok körében.

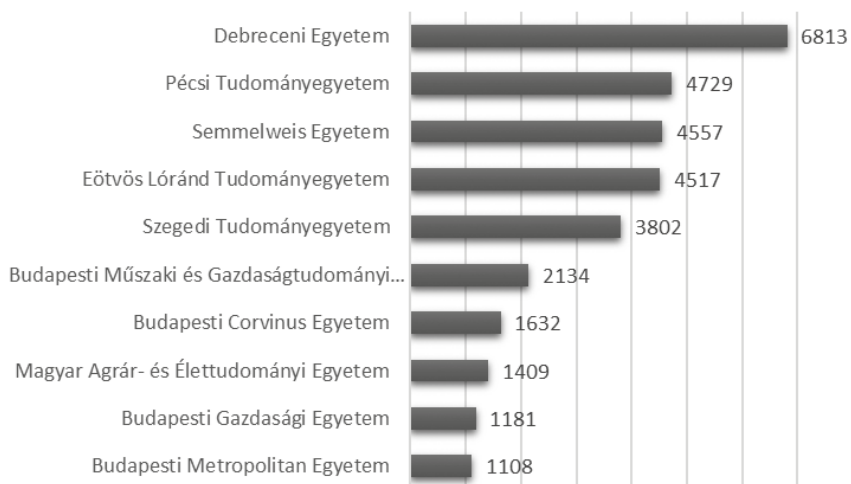
A célország kiválasztása során a hallgatók számára fontos szempontként jelenik meg a biztonságos és befogadó környezet, az ösztöndíj-lehetőségek, a kedvező megélhetési költségek, a közlekedés színvonala, valamint a célország földrajzi helyzete. Ez utóbbi az adott intézmény szempontjából is meghatározó tényező. Magyarország egyetemei jellemzően nagyvárosokban helyezkednek el, és széles képzési kínálatot biztosítanak a hazánkban tanuló külföldi egyetemisták számára (Böcskei és mtsai, 2019). Fontos megjegyezni azonban, hogy a földrajzi közelség jellemzően a szomszédos országokból érkező hallgatók esetében jelenik meg motiváló tényezőként. Következésképp a román és ukrán hallgatók a Debreceni Egyetemen, a szerbek a Szegedi Tudományegyetemen, míg a szlovák hallgatók az Eötvös Loránd Tudományegyetemen tanulnak tovább nagyobb arányban (Császár és mtsai, 2021).

Amint arra több kutatás is rávilágít (Böcskei és mtsai, 2019; Dukai, 2019; Faubl és mtsai, 2017; Hetesi és Kéri, 2018), a rokonoktól, ismerősöktől, barátoktól való tájékozódásnak kiemelt szerepe van mind az ország, mind a fogadóintézmény kiválasztásában.

Emellett a hallgatók figyelembe veszik az egyetem hírnevét, az általa biztosított diploma nemzetközi elismertségét, valamint az elhelyezkedési lehetőségeket. A diákok oktatással kapcsolatos elvárásai között nagy súllyal jelenik meg a képzés nyelve. A Magyarországon tanuló nemzetközi hallgatók 75%-a angol, 25%-a magyar nyelvű kurzusokon vesz részt. A magyar nyelvű képzést jellemzően a szomszédos országokból érkező magyar anyanyelvű hallgatók preferálják.

Berács (2011) kutatása alapján a Magyarországot célországként megjelölő nemzetközi hallgatók többsége a fővárosban, valamint három vidéki egyetemen: Debrecenben, Szegeden és Pécsen tanul, mivel ezek a nagy felsőoktatási központok rendelkeznek orvosi karral. A magyar orvosi képzés sok külföldi fiatal számára vonzó lehetőség, ami többek között a képzés magas színvonalának és a diploma széleskörű nemzetközi elismertségének köszönhető. Emellett fontos megjegyezni, hogy a fizetendő tandíj és a megélhetési költség is alacsonyabb hazánkban, mint a nyugati országokban (Faubl és mtsai, 2017). A legtöbben az általánosorvos-, fogorvos- és gyógyszerészképzést preferálják, ugyanakkor népszerűek a külföldi fiatalok körében az egészségtudományi képzések is: a népegészségügyi, gyógytornász és ápoló képzés. Az orvosképzésben tanulók többsége a Semmelweis Egyetemet választja, illetve kisebb arányban a Debreceni, Pécsi és a Szegedi Tudományegyetemen tanul tovább. Ezen felsőoktatási intézmények külföldi hallgatói között nagy számban vannak jelen német, illetve osztrák hallgatók, mivel – a Debreceni Egyetem kivételével – a másik három egyetem orvosképzése német nyelven is elérhető.

Az ezredforduló utáni időszakról kezdve folyamatos emelkedést mutat a különböző szakirányokat preferáló hallgatók száma; az orvosképzés és egyéb egészségügyi képzések mellett egyre nagyobb szerep jut a műszaki és gazdasági területeknek. A gazdaságtudomány területén a fővárosi székhelyű Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME), a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE), valamint a gödöllői központú Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (MATE) képzési kínálata különösen vonzó a külföldi egyetemisták számára. A Budapesti Metropolitan Egyetemen (METU) a külföldi fiatalok a művészeti, az üzleti, kommunikációs, illetve a turizmussal kapcsolatos képzéseket keresik. A nemzetközi hallgatók aktuális egyetemválasztási preferenciáit a 1. ábra szemlélteti (az ezer főnél több nemzetközi hallgatót oktató egyetemek felsorolásával).

1. ábra. Külföldi hallgatók megoszlása a magyar egyetemeken a Felsőoktatási Információs Rendszer 2024. márciusi adatai alapján (egyetem/fő)

A külföldi egyetemi hallgatók aránya gyors növekedést mutat a gazdasági és műszaki területen, illetve az informatikai (mérnökinformatika, programtervező informatika) és mérnöki (gépészmérnök, építőmérnök, villamosmérnök) képzéseken. Míg a műszaki és gazdaságtudományi képzéseken főként ázsiaiak, addig a műszaki, agrár és informatikai szakirányokon az afrikai hallgatók vannak többségben. Az amerikai hallgatók számára szintén a műszaki, agrár és gazdasági képzések a meghatározóak. A bölcsész és természettudományos területen jellemzően alacsonyabb a külföldi hallgatók aránya. A bölcsészettudományi képzéseken az európai országokból érkező diákok vannak túlsúlyban. A Magyarországon tanuló nemzetközi hallgatók közel fele Európából érkezik, majd őket követik az Ázsiából és Afrikából jövők. Az amerikai, ausztrál és óceániai hallgatók lényegesen alacsonyabb arányban vannak jelen a magyar felsőoktatási rendszerben.

A 2024-es év tavaszi szemeszterében a nemzetközi hallgatók 36%-a alapképzési, 15%-a mesterképzési, 28%-a pedig osztatlan képzési tanulmányait végezte Magyarországon. Ez utóbbi a jog, orvos- és tanárképzést foglalja magába. Emellett 8%-ot tett ki a doktori képzésben részt vevők aránya (FIR OSAP, 2024).

A nemzetközi hallgatók számának folyamatos növekedése pozitív hatással van mind a magyar felsőoktatási intézményekre, mind az egyetemi városokra. A külföldi hallgatók arányának növekedése ugyanis nemcsak az egyetemek vonzerejét növeli, hanem Magyarországra számára kedvező helyet biztosít a nemzetközi rangsorokban is.

A nemzetközi hallgatók magyarországi tanulmányaik során fellépő nehézségei

Külföldön tartózkodásuk kezdetén a hallgatók számos kihívással és nehézséggel szembesülnek: ilyenek a nyelvi problémák és a kulturális különbségek.

Hegedűs (2023) kutatása szerint a Magyarországon tanuló külföldi fiatalok számára kiemelten fontos a magyar kultúráról való ismereteik bővítése, valamint fogadóegyetemük városának és a helyiek mindennapjainak megismerése. Ehhez kapcsolódóan azonban többségük jelentős nyelvi akadályokba ütközik. Faubl és munkatársai (2017) kutatásában a külföldi diákok közel 70%-a a nyelvi nehézségeket említette elsődleges hátráltató tényezőként, további 14,5% számára pedig a szociális élet kialakítása jelent komolyabb problémát magyarországi tartózkodásuk során. A nyelvi nehézségek viszont a kulturális különbségek erősödéséhez vezethetnek, és negatív irányban befolyásolhatják a magyarokról kialakult képet (Hegedűs, 2023). Ezt elkerülendő az egyetemeknek

Hegedűs (2023) kutatása szerint a Magyarországon tanuló külföldi fiatalok számára kiemelten fontos a magyar kultúráról való ismereteik bővítése, valamint fogadóegyetemük városának és a helyiek mindennapjainak megismerése. Ehhez kapcsolódóan azonban többségük jelentős nyelvi akadályokba ütközik. Faubl és munkatársai (2017) kutatásában a külföldi diákok közel 70%-a a nyelvi nehézségeket említette elsődleges hátráltató tényezőként, további 14,5% számára pedig a szociális élet kialakítása jelent komolyabb problémát magyarországi tartózkodásuk során. A nyelvi nehézségek viszont a kulturális különbségek erősödéséhez vezethetnek, és negatív irányban befolyásolhatják a magyarokról kialakult képet.

törekedniük kell arra, hogy segítsék a külföldi hallgatók beilleszkedését, a mindennapi életben való boldogulását, illetve hogy biztosítsák a magyar nyelvvel és kultúrával való találkozás lehetőségét. Példaként álljon itt a győri Széchenyi István Egyetem, ahol az angol nyelvű programokra járó külföldi hallgatók a 2019/2020-as tanévtől kezdve kötelezően tanulnak magyarul heti 3 órában 2 féléven keresztül a „Magyar nyelv és kultúra” tantárgy keretében. Ezt egészítik ki a Magyar Filmklub és a Magyar Klub szabadidős rendezvényei, melyek 2022 elején indultak.

A szocializáció folyamata mind az egyetemen kívül a mindennapokban, mind a magyar hallgatótársak körében nehézségekbe ütközik. A magyar hallgatókkal való kommunikációban a magyarok kezdeményezőkézségének és bátorságának hiánya az, ami még jelentős akadályokat állít a szocializáció elé. A hátráltató tényezők rangsorolásában a nyelvi akadályokat a helyi bürokrácia és az adott városba, lakókörnyezetbe való beilleszkedés körülményessége követi. Nagy hátrányt jelent a külföldi fiatalok számára, hogy a szolgáltatások többsége nem érhető el angol nyelven, így az adminisztratív feladatok ellátásában is problémáik adódnak emiatt.

Külföldi továbbtanulás a magyar hallgatók körében

A külföldi továbbtanulás a magyar fiatalok körében is egyre népszerűbb. A 2022–2023-as tanév során a tanulmányaikat országhatáron kívüli egyetemen folytató magyar hallgatók száma meghaladta a 16 000 főt, amely a hazai felsőoktatási intézmények magyar hallgatóinak mintegy 7%-át teszi ki. 2024 őszére ez a szám mintegy ezer fővel nőtt. A megfelelő külföldi fogadóintézménybe való bekerüléshez többek között az Engame Akadémia nyújt segítséget a magyar hallgatóknak. Az intézmény oktatási vezetője szerint ugyanakkor Magyarország gazdasági helyzete és ezáltal a családok kedvezőtlenebb jövedelmi helyzete jelentős hátráltató tényező a külföldi továbbtanulásban gondolkodó fiatalok számára (BI, 2023).

A 2023/24-es tanévben a leggyakoribb célország Ausztria (3862 fő), Németország (2986 fő), valamint Hollandia (2926 fő) volt. A magyar hallgatók számára fontos motiváló tényezőként jelenik meg az idegennyelv-tanulás, a kedvező tandíj, az ingyenes képzések, a széles kurzusválaszték angol nyelven, illetve a fogadóintézmény presztízse. Ennek megfelelően a hallgatók különösen vonzóknak találják, ha a választott felsőoktatási intézmény a világ legszínvonalasabb Top 200 egyeteme között szerepel. A magyar hallgatók körében a legnépszerűbbek a rotterdami székhelyű Erasmus Egyetem, az Amszterdami Egyetem, a Leideni Egyetem és a Maastrichti Egyetem, amelyek világszínvonalban is kiemelkedő jelentőségű felsőoktatási intézmények. A 2024-es QS-rangsorban például az Erasmus Egyetem a 176. helyen, míg a Leideni Egyetem a 126. helyen szerepel. Hollandia többek között ennek és jelentős számú angol nyelvű képzésének, valamint megfizethető éves tandíjának köszönheti gyorsan növekvő népszerűségét. Ez magyarázatul szolgál arra, hogy a Hollandiában tanuló magyar hallgatók száma a 2017–2024 közötti időszakban több mint háromszorosára nőtt: a 2017/2018-as tanévben még csak 853 főről beszélhettünk. Hollandia ezzel megelőzte az Egyesült Királyságot a magyar hallgatók preferencialistáján, ugyanis a szigetországban tanuló magyar fiatalok száma rohamos csökkenést mutat. Ez annak ellenére megfigyelhető, hogy a magyar hallgatók számára az angliai és skóciai egyetemek a színvonalas oktatás mellett kiváló kutatási lehetőségeket is biztosítottak, továbbá a jobb munkalehetőségek reménye és a multikulturális környezet is jelentős ösztönző hatással bírt (Somos és mtsai, 2022). A hallgatók számának folyamatos csökkenése a 2021-ben bekövetkező Brexitnek, illetve a 2020–2021 között zajló Covid-19 pandémia időszakának köszönhető. A változások eredményeként ugyanis Angliában, Walesben és Észak-Írországból eltörölték

a kedvezményes tandíjat, illetve a diákkölcsön felvételének lehetőségét. Skóciában szintén megszűnt az ingyenes oktatás.

A magyar hallgatók célországai között a skandináv országok is egyre nagyobb súlyjal vannak jelen; Dánia például az ötödik leggyakrabban választott desztináció. A dán egyetemek magas színvonalú, tandíjmentes oktatást biztosítanak a fiatalok számára, valamint a földrajzi közelség is pozitív befolyással van a magyar hallgatók döntésére. Bár az országban a megélhetés a hazai körülményekhez képest költségesebb, a Magyarországról érkező hallgatók száma a korábbi években már meghaladta az ezer főt. A Brexit következtében várhatóan számos más országban (pl. Finnország, Egyesült Államok) is emelkedésnek indul a magyar hallgatók számaránya (BI, 2023).

Összegzés

Dolgozatunkban a tanulmányi célú migrációt vizsgáltuk globális kontextusban, kitérve a nemzetköziesítés fontosságára és a jelen tendenciáira, továbbá elemeztük Magyarország küldő országgént és célországgént betöltött szerepét a nemzetközi mobilitásban. A tanulmányban tárgyalt és összegzett irodalmak, továbbá kutatások alapján kijelenthető, hogy a nemzetköziesítés folyamata a mai modern felsőoktatási rendszerek legmeghatározóbb eleme, amely jelentős befolyással van az egyes országok társadalmi és gazdasági fejlettségére egyaránt. A globális felsőoktatási térség nemzetköziesedése lehetőségek széles tárházát nyitja meg az ambiciózus, tanulni vágyó fiatalok számára, ezáltal értékes nemzetközi tudást biztosítva számukra. A nemzetköziesedés által kialakuló multikulturális környezet különböző kultúrákat hoz közelebb egymáshoz az egyetemek falain belül.

Magyarország a külföldi továbbtanulást tervező fiatalok körében egyre fontosabb célországgént szerepel a nemzetközi ranglistán. Az országban tanuló külföldi hallgatók jelentős hányada érkezik az ázsiai, közel-keleti és afrikai kontinensről, amely a magyar kormány által bevezetett „keleti nyitás” politikájának köszönhető. A nemzetközi trendekhez igazodva a magyar hallgatók aránya a külföldi felsőoktatási intézményekben szintén emelkedést mutat, különösen Németország, Ausztria és Hollandia esetében.

Kutatásunk fókuszában az a kérdés állt, hogy mik azok a motiváló tényezők, amelyek a hallgatókat arra ösztönzik, hogy külföldön tanuljanak. Míg a korábbi években az volt

Kutatásunk fókuszában az a kérdés állt, hogy mik azok a motiváló tényezők, amelyek a hallgatókat arra ösztönzik, hogy külföldön tanuljanak. Míg a korábbi években az volt az általános nézet, hogy a hallgatókat elsősorban gazdasági motívációk vezérlik, amikor külföldi tanulmányok mellett döntenek, mára más motívumok kerültek előtérbe. A nemzetközi hallgatókat olyan nem gazdasági tényezők is motiválják, mint például a szociokulturális környezet, interkulturalitás vagy éppen a nemzetközi tapasztalatszerzés. Egyre lényegesebbnek tartják a felsőoktatás minőségét, ennek megfelelően igyekeznek jó hírű egyetemeket választani tanulmányaik helyszínéül. Fontos számukra a globális kulturális tőke megszerzése épp úgy, mint a személyes és társadalmi tőke felhalmozása. Úgy véljük, hogy a hallgatói mobilitási motívációk sikeres azonosítására, azok megértésére és elemzésére a mobilitási program minden résztvevőjének különös figyelmet kell(ene) fordítania.

az általános nézet, hogy a hallgatókat elsősorban gazdasági motivációk vezérlik, amikor külföldi tanulmányok mellett döntenek, mára más motívumok kerültek előtérbe. A nemzetközi hallgatókat olyan nem gazdasági tényezők is motiválják, mint például a szocio-kulturális környezet, interkulturalitás vagy éppen a nemzetközi tapasztalatszerzés. Egyre lényegesebbnek tartják a felsőoktatás minőségét, ennek megfelelően igyekeznek jó hírű egyetemeket választani tanulmányaik helyszínéül. Fontos számukra a globális kulturális tőke megszerzése épp úgy, mint a személyes és társadalmi tőke felhalmozása. Úgy véljük, hogy a hallgatói mobilitási motivációk sikeres azonosítására, azok megértésére és elemzésére a mobilitási program minden résztvevőjének különös figyelmet kell(ene) fordítania. Különösen igaz ez napjainkban, amikor nagy a verseny a nemzetközi hallgatók vonzása érdekében.

A továbbiakban a téma aktualitása és a nemzetközi mobilitás folyamatának gyors ütemű és állandó változása okán tervezzük a kutatást több aspektust figyelembe véve kiterjeszteni, a nemzetközi tanulmányi migráció vizsgálatának más szegmensét is bevonva a kutatásba. Ezek egyike a demográfiai trendek vizsgálata. Napjainkra egyre inkább eltűnnek a földrajzi távolságok, ami előrevetíti azt a kérdést, hogy ennek tükrében átalakulnak-e a nemzetközi hallgatói mobilitás súlypontjai. Az európai országok demográfiai problémákkal küzdenek. Vajon az ázsiai, afrikai országok hallgatói diplomamobilitása megoldást jelent(het) erre a problémára? Másik, bár szűken értelmezett, mégis fontos Magyarországot érintő kérdés, hogy mit kell(ene) még tennie az országnak, valamint konkrétan az egyes felsőoktatási intézményeknek a nemzetközi hallgatók számának növelése érdekében. A meglévő stratégiai megfontolásokon, a nemzetközi munka koordinációs tartalmának fejlesztésén etc. túl nem lenne-e célszerű az idegen nyelvű képzési paletta bővítése? Érdemes lenne ezen elgondolkodni, hiszen a nemzetközi oktatás iránti kereslet várhatóan növekedni fog, és a külföldön szerzett készségek, kompetenciák és globális szemléletmód értéke egyre inkább felértékelődik.

Irodalom

- Bándy, K. (2014). A magasan képzett magyar munkaerő migrációs hajlandósága és a tanulmányi mozgás, mint motivációs tényező. *PhD-értekezés*. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr.
- Beine, M., Noel, R. & Ragot, L. (2014). Determinants of the international mobility of students. *Economics of Education Review*, 41(3), 40–54. DOI: [10.1016/j.econedurev.2014.03.003](https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2014.03.003)
- Bell, R. (2016). Concerns and expectations of students participating in study abroad programmes: Blogging to reveal the dynamic student voice. *Journal of Research in International Education*, 15(3), 196–207. DOI: [10.1177/1475240916669028](https://doi.org/10.1177/1475240916669028)
- Berács, J. (2011). Diák mobilitás és Magyarország vonzereje. In Berács, J., Hrubos, I. & Temesi, J. (szerk.), „Magyar Felsőoktatás 2010” *Konferencia dokumentumok*. NFKK FÜZETEK 6. 44–54.
- BI (2023). Több mint 16 ezer magyar diák tanul külföldön: Hollandia már leelőzte az Egyesült Királyságot. *HVG*, https://hvg.hu/élet/20231019_Tobb_mint_16_ezer_magyar_diak_tanul_kulfoldon_Hollandia lett_az_első_számu_celország Utolsó letöltés: 2023. 12. 10.
- Böcskei, E., Bács, Z., Kovács, B., Tamóczi, T. & Fenyves, V. (2019). A nemzetközi diplomamobilitás stratégiai irányvonalai – a Magyarországon tanulmányokat folytató külföldi hallgatók motiváció, valamint a külföldi tanulmányokat befolyásoló tényezők vizsgálata. *Competitio*, 2019(1–2), 3–38. DOI: [10.21845/comp/2019/1-2/1](https://doi.org/10.21845/comp/2019/1-2/1)
- British Council © Studyportals Analytics and Consulting Team. (2024). *Mapping English-taught Programmes Worldwide*. https://takeielts.britishcouncil.org/sites/default/files/mapping_english-taught_programmes_worldwide_0.pdf Utolsó letöltés: 2024. 06. 10.
- De Wit, H. (2020). Internationalization of higher education: The need for a more ethical and qualitative approach. *Journal of International Students*, 10(1), 1–4. DOI: [10.32674/jis.v10i1.1893](https://doi.org/10.32674/jis.v10i1.1893)
- Dukai, E. (2019). Egyetemválasztás és elégedettség vizsgálata a Pécsi Tudományegyetemen tanuló külföldi fiatalok körében. *Köztes-Európa*, 2019(1), 93–113.
- Erdei, L. A. (2018). Nemzetköziesítés a Mesterképzésben. *Educatio*, 27(3), 490–497. DOI: [10.1556/2063.27.2018.3.11](https://doi.org/10.1556/2063.27.2018.3.11)

- Faubl, N., M. Császár, Zs., Wusching, Á., T. & Füze-
si, Zs. (2017). Pécssett és Debrecenben tanuló külföldi
orvostanhallgatók: egyetemválasztási és beilleszke-
dési kérdések. *METSZETEK*, 2017(2), 22–43. DOI:
10.18392/metsz/2017/3/1
- Filep, B. & Lukács, E. (2021). A Széchenyi István
Egyetem nemzetköziesítése a világjárvány előtt
és után. *Polgári Szemle*, 2021(1–3), 30–49. DOI:
10.24307/psz.2021.0704
- FIR OSAP (2024). *Országos létszámstatisztika. Intéz-
ményi létszámstatisztika. Képzési létszámstatisztika.*
<https://firstat.oh.gov.hu/>
- Hegedűs, A. (2023). Multilingualism, culture, muse-
um learning. *Hungarian Educational Research Jour-
nal*, 13(3), 443–456. DOI: 10.1556/063.2022.00154
- Hetesi, E. & Kéri, A. (2018). Miért jönnek Magyar-
országra és mit várnak tőlünk a külföldi hallgatók?
Magyarországon tanuló külföldi hallgatók motivá-
ciói és elvárásai. *Marketing & Menedzsment*, 52(1),
47–65. [https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/artic-
le/view/274](https://journals.lib.pte.hu/index.php/mm/article/view/274) Utolsó letöltés: 2024. 06. 05.
- Hrubos, I. (2022). Utak a globális felsőoktatá-
si térség felé. *Educatio*, 31(4), 587–599. DOI:
10.1556/2063.31.2022.4.5
- Insch, A. & Sun, B. (2013). University students’
needs and satisfaction with their host city. *Journal of
Place Management and Development*, 6(3), 178–191.
DOI: 10.1108/JPMD-03-2013-0004
- Kasza, G. (2010). *Helyzetkép a nemzetközi hallga-
tói mobilitásról. Jellegzetességek és problémák a
Diplomás kutatás 2010 eredményeihez kapcsolódva.*
177–192. [https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR/
dprfuzet4/Pages177_192_Kasza.pdf](https://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR/dprfuzet4/Pages177_192_Kasza.pdf) Utolsó letöltés:
2024. 03. 05.
- Knight, J. (1994). *Internationalization: Elements and
Checkpoints*. CBIE Research No 7 Canadian Bureau
for International Education. [https://files.eric.ed.gov/
fulltext/ED549823.pdf](https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED549823.pdf) Utolsó letöltés: 2024. 03. 05.
- Knut, P. & Tamara, P. (2014). The social norm to
study abroad: determinants and effects. *Higher
Education*, 69(6), 885–900. DOI: 10.1007/s10734-
014-9811-4
- Központi Statisztikai Hivatal (2022). *Oktatá-
si adatok, 2022/2023. A nappali felsőfokú alap-
mester- és osztatlan képzésben részt vevő külföl-
di hallgatók számának és arányának alakulása.*
[https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/oktata-
si-adatok-2022-2023/a-nappali-felsőfoku-alap-mes-
ter-es-osztatlan-kepzesben-reszt-vevo-kulfoldi-hallga-
to-szamanak-es-aranyanak-alakulasa](https://ksh.hu/s/helyzetkep-2022/#/kiadvany/oktata-
si-adatok-2022-2023/a-nappali-felsőfoku-alap-mes-
ter-es-osztatlan-kepzesben-reszt-vevo-kulfoldi-hallga-
to-szamanak-es-aranyanak-alakulasa)
- Központi Statisztikai Hivatal (2024). *Külföldi hall-
gatók száma országok szerint.* [https://statinfo.ksh.hu/
Statinfo/QueryServlet?ha=HC1008](https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/QueryServlet?ha=HC1008)
- M. Császár, Zs., Teperics, K. & Köves, K. (2021).
Nemzetközi hallgatói mobilitás a magyar felsőok-
tatásban. *Modern Geográfia*, 16(2), 67–86. DOI:
10.15170/MG.2021.16.02.04
- OECD (2017). *Education at a Glance 2017: OECD
Indicators*. OECD Publishing. DOI: 10.1787/eag-
2017-en
- Shields, R. & Edwards, M. R. (2010). Student
Mobility and Emerging Hubs in Global Higher Edu-
cation. In Portnoi, L. M., Rust, V. D. & Bagley, S. S.
(szerk.), *Higher Education, Policy, and the Global
Competition Phenomenon*. Palgrave Macmillan. DOI:
10.1057/9780230106130_17
- Somos, M., Dusa, Á. R. & Dabney-Fekete, I. D.
(2022). *Magyar diákok külföldi továbbtanulási tervei.*
Preprint. DOI: 10.13140/RG.2.2.24026.82886
- Tempus Közalapítvány (2024). *Stipendium Hunga-
ricum. Your chance to excel.* [https://stipendiumhun-
garicum.hu/](https://stipendiumhun-
garicum.hu/)
- Tokas, S., Sharma, A., Mishra, R. & Yadav, R. (2023).
Non-Economic Motivations behind International
Student Mobility: An Interdisciplinary Perspective.
Journal of International Students 13(2), 155–171.
DOI: 10.32674/jis.v13i2.4577
- Tót, É. (2005). Magyar hallgatók külföldön. *Educa-
tio*, 2005(2), 302–319.
- Tözsér, A. & Péterfi, P. (2020). A felsőoktatásban
részt vevő hallgatók földrajzi mobilitása. *Educatio*,
29(3), 487–494. DOI: 10.1556/2063.29.2020.3.11
- UNESCO Institute for Statistics (2023). *Number and
rates of international mobile students (inbound and
outbound).* <https://data.uis.unesco.org/> Utolsó letöltés:
2024. 06. 20.
- Vaicekauskas, T., Duoba, K. & Kumpikaite-Valiuni-
niene, V. (2013). The role of international mobility in
students’ core competences development. *Economics
and Management*, 18(4), 847–856. DOI: 10.5755/j01.
em.18.4.5686
- Wächter, B. & Maiworm, F. (2014). *English-Taught
Programmes in European Higher Education*. Lem-
mens Medien GmbH.
- Yang, P. (2022). China in the global field of inter-
national student mobility: an analysis of economic,
human and symbolic capitals. *Compare: A Journal
of Comparative and International Education*, 52(2),
308–326. DOI: 10.1080/03057925.2020.1764334

Absztrakt

A nemzetközi mobilitásban részt vevő hallgatók száma évről évre nő, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 2025-re már 8 millió főt prognosztizál (OECD, 2017). Ez számos területre van kihatással: elősegíti a közös nemzetközi értékrend formálódását, hozzájárul a tudományos és racionális gondolkodásmód kialakításához, valamint lehetőséget teremt a különböző kultúrák közötti értékek megismertetésére. Dolgozatunkban a tanulmányi célú migráció folyamatát vizsgáljuk globális szinten, illetve magyarországi viszonylatban. A szekunder források és a hozzáférhető legfrissebb statisztikai adatok elemzése mentén felépülő kutatás során feltárjuk a tanulmányi célú migrációról rendelkezésre álló ismereteket. Mind nemzetközi szinten, mind magyarországi viszonylatban ismertetjük a jelen tendenciáit, beleértve a nemzetköziesítést, amely a felsőoktatási intézmények stratégiájában világszerte prioritást élvez. Felsőoktatási szinten a nemzetköziesedési folyamatok fókuszában még mindig a tanulmányi célú hallgatói mobilitás áll. Megvizsgáljuk, hogy mik a nemzetközi hallgatók motivációi, és mely tudományterületek azok, amelyek a legkeresettebbek körükben. A hallgatói mobilitás növekvő volumene előrevetíti a kérdést, hogy vajon miben látják a diákok a nemzetközi mobilitás előnyeit, hasznát, illetve annak esetleges hátrányait; ennek is utánajárunk. A tanulmányban tárgyalt és összegzett irodalmak, továbbá korábbi kutatások alapján kijelenthető, hogy a globális felsőoktatási térség nemzetköziesedése lehetőségek széles tárházát nyitja meg az ambiciózus, tanulni vágyó fiatalok számára, ezáltal értékes nemzetközi tudást biztosítva számukra.

Kulcsszavak: felsőoktatás, nemzetköziesítés, nemzetközi hallgatói mobilitás